

Esglésies amb campana d'obús. Consideracions (part 5)

Arribats a l'equador de la descripció de les esglésies del nostre municipi amb campana d'obús, farem una aturada motivada per una doble necessitat. En primer lloc per pair una mica aquest tema, ja que la intenció inicial d'utilitzar les campanes com a fil conductor per recórrer algunes esglésies del nostre municipi ha esdevingut quelcom més que un simple motiu de curiositat. I, en segon lloc, he de confessar que em cal una mica més de temps per a completar les investigacions sobre l'origen de les campanes que presentaré a les properes edicions d'aquesta publicació.

Analitzant la realitat actual, hom creu que la inicial provisionalitat que tingueren aquestes campanes ha esdevingut una quotidianitat que ha acabat abandonant, al capdamunt d'algunes de les nostres esglésies, un tros de bomba que es va penjar com a pedaç, molt probablement amb la intenció de substituir-les per veritables campanes en un futur, potser, pretesament pròxim. Aquest abandó junt amb la manca d'utilitat, deguda a la pèrdua del costum de comunicar-se amb tocs de campana, han fet perdurar aquests elements que, com deia en el capítol primer d'aquests articles, ens recorden la cruesa dels bombardeigs que va viure el nostre territori i, també, perquè no dir-ho, l'espoli que varen patir les nostres esglésies.

Malgrat tot, el pas del temps genera història i dona valor a les coses acomodant-les al lloc on corresponen. Penseu que aquest és el cas de les nostres campanes sobre les que, a la vista del contingut d'aquest treball en tot el seu conjunt, no me'n puc estar de proposar a les autoritats de la batllia l'encàrrec d'un estudi per valorar la viabilitat de declarar-les com a elements d'interès del nostre municipi, com a mínim a nivell turístic. En aquest sentit cal tenir en compte que després d'haver fet un primer inventari de la comarca, he pogut constatar que el nombre de campanes

d'obús penjades als campanars de tota la Noguera, actualment no arriba a la quinzena, de les quals, prop de la meitat estan dins del terme municipal d'Artesa de Segre i la resta, excepte un parell o tres, les trobem en els termes colindants al nostre municipi. Sobre aquesta qüestió, en el darrer capítol de

Dr. Francesc Llop i Bayo, antropòleg: *Es tracta d'un conjunt únic de "campanes" que ha de ser ben estudiat, i probablement protegit, per la seua raresa*

la sèrie es presentarà la distribució documentada de les campanes d'obús que encara avui es poden veure a la comarca noguerenca.

La projecció que han tingut aquests treballs publicats a *La Palanca*, per una part, i per una altra els contactes realitzats per a trobar respostes a les preguntes que es van produir en la investigació sobre l'origen i l'evolució de les campanes, han generat una expectació que en cap moment hauria imaginat. Fins i tot alguns mitjans de comunicació han volgut fer-ne ressò.

He de dir, o més aviat escriure, que els moments més reconfortants d'aquest treball es produeixen, sense cap mena de dubte, quan arribo a contactar amb les persones que ara fa

més de seixanta anys varen protagonitzar les troballes i penjaments d'aquestes campanes. Per la meua part és la gratificació del resultat d'una recerca que en alguns casos ha estat molt laboriosa; per part dels protagonistes, en el moment de l'entrevista arriben a un retrobament amb el propi passat i quan rememoren aquells instants, que són els seus, he pogut veure en aquests homes la humil i sana il·lusió de la satisfacció d'haver ajudat a forjar algunes de les pàgines de la nostra història local, sense haver-ho pretès i ni tan sols imaginat.

Tractant el tema amb persones vinculades al camp de l'arqueologia, ha aflorat més d'un cop a la conversa la valoració d'incloure-les com a peces de l'anomenada arqueologia de la guerra civil. El cert és que són elements bèl·lics que, a més de merèixer el seu estudi com a enginy tecnològic degut a la ocurrència d'alguns artesens de penjar-les als campanars, des de la guerra ençà han format part dels monuments arquitectònics de la nostra contrada, convertint-se en motius del nostre patrimoni municipal i, per extensió, comarcal.

En l'intercanvi d'escrits amb el Dr. Francesc Llop i Bayo, antropòleg, autor de diversos articles i publicacions sobre el món de les campanes i membre del Gremi de Campaners de València, a partir d'una petició que li vaig fer per a l'ampliació d'informació sobre la campana de Baldomà manufacturada a la Foneria Manclús de València, referint-se a les nostres campanes d'obús em feia avinent aquest text: *Es tracta d'un conjunt únic de "campanes" que ha de ser ben estudiat, i probablement protegit, per la seua raresa* i acaba el seu llarg i aclaridor escrit dient amb la seva notació de València: *No sé si he aportat alguna novetat als vostres treballs, però us assegure que el conjunt esmentat d'obusos és de gran interès.*

Tot i que el contacte amb aquest erudit en l'estudi de les campanes i el seu

Campana del Santuari de la Mare de Déu de la Vedrenya

entorn va ser per tractar sobre una campana de les que podríem anomenar "convencional", el cas és que no tant sols em va aportar alguna novetat, sinó que em va obrir un amplí ventall de camps d'estudi per desenvolupar.

Tant és així, que a mesura que avança el treball de recerca es troben noves possibilitats que requeriran futurs estudis i, també, la valoració d'aquests instruments com a quelcom més que simples ogives d'obús que pengen dels campanars. A mode d'exemple, caldria treballar les formes de fixació i el suport que les sustenta; ja que en cada cas són diferents i influeixen de manera molt important, pel que hem pogut comprovar, a la tonalitat de les mateixes, amb dependència de les formes, els materials i la combinació d'aquests. Cal veure també a què obeeix la col·locació al costat esquerre de l'església en els campanars de doble cloquer, amb l'única excepció del cas de Tudela. Els tipus, formes i longitud dels batalls i la seva subjecció podrien ser motiu d'estudi pel que respecta a la sonoritat del toc. També seria interessant conèixer si en igualtat de fixació el so d'aquests instruments registra la mateixa tonalitat en cada un d'ells. Un altre àmbit per estudiar serien els tipus de tocs que permeten aquestes campanes, la cobertura espacial que abasten i la seva relació quant a similituds i diferències respecte dels sons de les campanes convencionals. En un altre ordre de coses, seria convenient fer un estudi sobre les trajectòries dels diversos atacs aeris i la situació dels llocs on es varen trobar les bombes a la nostra comarca, i comprovar si en altres zones atacades aquesta circumstància es repeteix.

Des de la seva vessant d'especialistes en el tema, el cert és que els mes-

tres campaners poden obtenir en el nostre municipi un nou camp per estudiar i, perquè no, potser prenent una mica de protagonisme turístic d'Artesa de Segre dins de l'àmbit de les terres de Lleida, promocionar l'originalitat de les nostres campanes.

Certament, després de veure el valor que entesos i profans han donat a aquests caps d'obús i a la vista de la gran quantitat de llocs i monuments històrics, en molts casos singulars, que dormen al nostre municipi no puc més que pensar que si els poguéssim mostrar de manera ordenada, podríem lluir un dels llocs turístics més representatius del país. Però potser aquest és un altre tema.

*Text i fotografies:
Ramon I. Canyelles*

Campana de l'Església de Sant Pere de Tudela de Segre

Capítols publicats

Part 1.- Introducció i Santa Maria. Vernet

Part 2.- Església de l'Assumpció. Baldomà

Part 3.- Sant Bartomeu. Vall d'Ariet

Part 4.- Sant Gil. Folquer

Part 5.- Article amb consideracions sobre aquest treball

Pròxims capítols

Part 6.- Santuari de la Mare de Déu de la Vedrenya

Part 7.- Església de Sant Pere. Tudela de Segre

Part 8.- Santuari de la Mare de Déu del Salgar

Part 9.- Resum d'esglésies amb campana d'obús a la Noguera

www.artesadesegre.net

Nota:

Fins al moment he pogut localitzar les persones implicades en la troballa de tots els obusos de les esglésies en estudi del nostre municipi. No és així pel que fa a la que correspon al Santuari del Salgar. En aquest cas, després de parlar amb les persones relacionades amb aquest lloc i els propietaris de les masies properes, no he trobat cap rastre per seguir. Des d'aquestes pàgines demano si hi ha alguna persona que en tingui notícies. Si és així, em pot contactar a través del correu electrònic ricanyelles@a-fotografia.org o bé al telèfon 93 491 16 91 en horari comercial.